

Investigation of Stray Dogs Problem in Sivas Province Animal Shelter Example[#]

Yusuf Ziya Oğrak^{1,a,*}, Şahin Alıcı^{2,b}

¹ Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Veterinary Medicine Sivas, Türkiye

² Sivas Municipality Veterinary Affairs Directorate, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p><i>This study was presented at the 6th International Anatolian Agriculture, Food, Environment and Biology Congress (Kütahya, TARGID 2022)</i></p> <p>Research Article</p> <p>Received : 29.10.2022 Accepted : 26.11.2022</p> <p>Keywords: Dog Stray Dog Animal Shelter Abandoned Dog Sivas</p>	<p>In this study, dog traffic in the animal shelter of Sivas province was investigated both quantitatively on the basis of years and the reasons for abandonment, as well as the attitudes and behaviors of the animal owners. In the study, besides the dog traffic records of the stray animal rehabilitation center operated by Sivas Municipality, the survey data made with the owners who left their dogs there were analyzed. According to the four-year records (2019-2022), the average number of dogs staying in the Sivas Municipality Animal Shelter is 1058, while the average number of dogs collected from the street per month is 50.7, the average number of spayed female and male dogs per month is 17.33 and 33.44, respectively. The average number of adopted female and male dogs was 2.8 and 4.3 respectively and, dog deaths per month in the shelter was 21.9. Every month, an average of 15 dogs were released back to the point where they were taken after the spayed and treated at the animal shelter. In addition, a face-to-face survey was conducted with a total of 50 people who left their dogs in the shelter and 15 questions were asked to the participants, including the reasons for adopting/abandonment and form of care-feeding. As a result, it can be said that it would be beneficial to deal with the process in many different provinces with more detailed studies in terms of the ever-increasing number of dog acquisitions in the society and the prevention of their abandonment.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 10(sp1): 2725-2729, 2022

Sokak Köpekleri Sorununun Sivas İli Hayvan Barınağı Örneğinde Araştırılması

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p>Araştırma Makalesi</p> <p>Geliş : 29.10.2022 Kabul : 26.11.2022</p> <p>Anahtar Kelimeler: Köpek Sokak Köpeği Hayvan Bakımevi Terk Edilmiş Köpek Sivas</p>	<p>Bu çalışmada, Sivas İli hayvan barınağındaki köpek trafiği, hem yıllar bazında nicel olarak hem de terkedilme nedenleri ile birlikte hayvan sahiplerinin tutum ve davranışları açısından araştırılmıştır. Çalışmada, Sivas Belediyesi tarafından işletilen sokak hayvanları rehabilitasyon merkezinin köpek trafiği kayıtları yanında, buraya köpeğini bırakan sahipleriyle yapılan anket verileri analiz edilmiştir. 2019-2022 yıllarını kapsayan dört yıllık kayıtlara göre Sivas Belediyesi Hayvan Barınağında konaklayan köpek sayısı ortalama 1058 olurken, aylık sokaktan toplanan köpek sayısı ortalama 50,7, aylık kısırlaştırılan dişi ve erkek köpek sayısı ortalama 2,8 ve 4,3, barınakta her ay görülen ortalama köpek ölümü sayısı da 21,9 olmuştur. Her ay barınakta kısırlaştırılıp tedavisi tamamlanan ortalama 15 köpek de alındıkları noktaya geri bırakılmıştır. Ayrıca barınağa köpeklerini terk eden toplam 50 kişiyle yüz yüze anket yapılmış ve katılımcılara sahiplenme, bakım-besleme ve terk etme nedenlerini de içeren 15 soru yöneltilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplarda istatistik olarak medeni durumlarının bir etkisi görülmezken, eğitim durumlarının köpek edinme nedeni ile köpek besleme üzerine etkili olduğu görülmüştür. Yine köpek sahiplerinin yaşı ile köpeklerine aşı yaptırma düzeyleri arasında, köpek sahiplerinin mesleği ile köpek terk etme nedenleri arasında da ilişki bulunmuştur. Ayrıca köpek sahiplerinin il, ilçe veya köyde yaşamasının da köpek ırklarını tercihlerinde belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, toplumda sürekli artan köpek edinme ve sonrasında terk etmelerinin önlenmesi açısından sürecin birçok farklı ilde her yönüyle daha ayrıntılı çalışmalarla ele alınmasının yararlı olacağı söylenebilir.</p>

^a yograk58@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-3110-7826>

^b [vet.sahin_alici@hotmail.com](mailto:veter.sahin_alici@hotmail.com)

^{id} <https://orcid.org/0000-0003-4678-4798>

Giriş

İlk evcilleştirilen hayvan türü olarak köpeklerle insanların birlikteliği, arkeolojik kaynaklara göre 12-14 bin yıl öncesine uzanırken, genetik kaynaklar bunu 100 bin yıl öncesine götürmektedir (Oğrak, 2009). Evcilleştirildiği gündün beri ortaya çıkan farklı ırklarıyla köpekler, arama-kurtarma, çobanlık, bekçi-koruma, kılavuzluk, avcılık ve refakatçilik gibi birçok alanda insanlara hizmet etmektedirler. Aynı zamanda köpeklerin, insan sağlığına ve ömrüne olumlu katkıları çok sayıdaki bilimsel çalışmalarda dile getirilmiştir. Wood ve ark. (2005), pet sahibi olmanın fiziksel aktiviteyi artırarak obeziteyi önlediğini, kan basıncını dengeleyerek kalp sağlığını koruduğunu, Alzheimer gibi psikiyatrik ve mental hastalıklarla mücadelede yararlı olduğunu bildirilmişlerdir. 56 milyondan fazla engellinin bulunduğu ABD’de, bu kişilerin birçoğunun engellerini hafifletmek için de köpeklerden yararlandığı belirtilirken (Singleton ve ark., 2019), Birleşik Krallık’ta en yaygın yardımcı köpek (assistance dog) hizmetlerinin, kılavuz köpekler (guide dogs), işitme köpekleri (hearing dogs) ve mobilizeye yardımcı köpekler (mobility assistance dogs) olduğu bildirilmiştir (Audrestch ve ark., 2015).

Dünyaya paralel olarak Türkiye’deki artan şehirleşme, evlenme-boşanma ve aileye düşen çocuk oranlarındaki değişimler, başta kedi-köpek gibi pet hayvanlarının evlerdeki popülasyonunu artırırken diğer taraftan çok sayıda sahipli hayvanın sokağa terk edilmesi gibi bir soruna da kaynak teşkil etmektedir. İster vahşi köpeklerden isterse terk edilmiş köpeklerden köken alsın gerçek sokak köpeği, doğumundan itibaren sokaklarda yaşayan köpektir. Bu köpekler insanlarla birlikte paylaştıkları sokakları çok iyi tanırlar ve çetin koşullara karşı daha dirençlidirler. Oysa sahipleri tarafından terk edilen veya kaybolan köpekler sokak mücadelesine alışkın olmadıklarından en çok acınacak durumda olanlardır. İnsanlara çok sayıda yararlarından bahsedilen köpeklerin, başıboş dolaşarak kontrolsüz çoğalmaları hemen tüm dünyada önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Dünya Sağlık Örgütü de buna dikkat çekmek amacıyla Mayıs 1990’da Cenova’da, “Guidelines for Dog Population Management” başlığıyla kapsamlı bir rapor yayınlamıştır. Dünya Sağlık Örgütüne göre dünyada her yıl 59 000 kişi kuduz nedeniyle ölmektedir ki insanlarda görülen kuduz vakalarının %99’u evcil köpek kaynaklı olup bunun da dünyaya maliyeti yıllık 8,6 milyar dolardır. Yine aynı örgüte göre ABD’de her yıl yaklaşık 4,5 milyon köpek ısırığı vakası yaşanmakta, bunlardan 885 bini tedaviye alınırken 30 bini operasyon yaşamakta ve 10-20 kişi ise gelişen enfeksiyona bağlı hayatını kaybetmektedir (Anonim, 2021; Anonim 2022a). Yine dünyadaki zoonotik paraziter hastalıkların rezervuarı olarak da sokak köpekleri işaret edilmektedir (Otranto ve ark., 2017). Türkiye’deki kuduz sorunu, yine büyük oranda köpek kaynaklıdır ve insanlarda yılda yaklaşık 250.000 riskli temas ile yıllık 1-2 vaka bildirilmektedir. Ayrıca, 1997-2017 yılları arasında Türkiye’de, hayvanlar arasında en fazla kuduz vakasına %43 oranıyla (2800 adet) köpeklerde rastlanmıştır (Anonim, 2019). 2004 yılında kabul edilen 5199 Sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu” gereği, sahipsiz hayvanların itlafı yasaklanmış, sokak hayvanları için belediyelerin bakımevleri kurması zorunlu olmuştur. Ancak bu yasadan önce belediyelerce çeşitli

yöntemlerle öldürülen sokak köpekleri, hayvan bakımevleri kurulup faaliyete geçinceye kadar geçen birkaç yıl içerisinde hızla çoğalmıştır. Erzurum’da yapılan bir çalışmada, 2009 yılında kurulan hayvan bakımevi sayesinde sokaklardan 4 yıl içerisinde 4239 sokak köpeği toplanmış ki bu, ildeki köpek ısırığı vakalarını yaklaşık %30, insanlardaki şüpheli kuduz vaka sayısını da yaklaşık %41 oranında azaltabilmiştir (Vancelik ve ark., 2014).

Dünyada ne kadar sokak köpeği bulunduğunu kesin olarak bilmek zordur. Bu konudaki çoğu tahminlerin, 200 ila 600 milyon arasında olduğu görülmektedir (Anonim, 2022b; Langely, 2020; Strand, 2011). Benzer şekilde Türkiye’deki sokak köpeği sayısı da net olarak bilinmediğinden farklı tahminler yapılsa da 2-6 milyon arasında olabileceği kabul edilebilir. Ancak, Türkiye’de bulunan gerek sahipli gerekse sokak köpeklerinin sayıları, köpeklere zorunlu mikroçip uygulamasının tam olarak işletilmesi ile netleşebilecektir.

Türkiye’de sokak köpekleri ile ilgili araştırmaların, daha çok parazitler ve bazı viral hastalıklar ile sosyal bilimlere üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye’deki Sokak köpekleri sorununu kamu yönetimi açısından ele alan bir çalışmada, ülkedeki toplam 254 hayvan bakımevinde yaklaşık 92 bin köpeğin bulunduğu, birçok belediyenin köpek barınağı ve Veteriner İşleri Müdürlüğü’nün bulunmadığı bildirilmektedirler (Kırışık ve Öztürk, 2021).

Türkiye’de, İzmir ilinde yapılan bir araştırmada, bayanların daha çok kedileri (%55) erkeklerin daha çok köpekleri (%81), apartmanda oturanların daha çok kedileri (%51) bahçeli evde oturanların daha çok köpekleri (%86), kirada oturanların daha çok kedileri (%61) kendi evinde oturanların daha çok köpekleri (%74) tercih ettikleri bildirilmektedir (Oğrak ve ark., 2015). Sivas il merkezindeki halkın pet hayvanları yetiştiriciliğine eğilimlerinin araştırıldığı bir çalışmada ise, her üç aileden birinin (%31) herhangi bir hayvan beslediği görülmüştür. Yine aynı çalışmada hayvan besleyen ailelerin %33’ü kuş, %25’i köpek, %17’si kedi ve %16’sı da birden fazla hayvana sahipken, evinde hayvan bulunmayanların dörtte birinin daha önce hayvanlarla ilgili kötü bir olay yaşadıkları bildirilmektedir (Oğrak ve ark. 2014). Sivas il örneği ile sokak köpekleri sorununun temeline yönelik bu ilk araştırmada sayesinde, Sivas hayvan barınağındaki 4 yıllık köpek trafiği ve sahipli köpeklerin terk edilme süreci birlikte değerlendirilerek, Türkiye’deki sokak köpekleri sorununun çözümüne yeni yaklaşımlar hedeflenmektedir.

Materyal ve Yöntem

2019-2022 yılları arası kayıtlarına dayalı köpek trafiğinin araştırıldığı Sivas Belediyesi Hayvan Bakımevi, 2007 yılında kurulmuştur. İlk Kurulan bakımevi, şehir merkezine daha yakın Tuzlugöl Mahallesi’nde, yaklaşık 200 köpek kapasiteli iken yapılan genişletmelerle 2010 yılından itibaren 1000 köpek kapasitesine çıkarılmıştır. 2018 yılında faaliyete geçen yeni bakımevi şehrin yaklaşık 10 km dışında, Seyfebeli mevkiinde ve 1300 köpek kapasitelidir. Hali hazırda bu bakımevi, bir muayene odası, bir ameliyathane bir laboratuvar ve gerekli idari binalara sahip olup, 2 veteriner hekim, 3 teknisyen, 17 yardımcı personel, bir hayvan ambulansı ve bir yemek aracı ile

hizmet vermektedir. Barınağa gelen-giden ve çeşitli Araştırmada, köpeklerini barınağa terk edenlerden 50 kişiye anket uygulanmıştır ki bunlara ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Çalışmadaki verilerin istatistiksel analizi, IBM SPSS 23.0 paket programı altında çalışan Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Sivas Belediyesi Hayvan Barınağında 2019-2022 yıllarını kapsayan dört yıllık süreçteki köpek trafiği Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, “barınağa gelen köpek sayısı” ve “kısırlaştırılan dişi köpek sayısı” için yıllar arasında istatistiksel açıdan bir fark bulunmadığı ($P>0,05$), diğer tüm

değişkenlere yıl etkisi istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Barınağa gelen köpek sayısı daha çok gezici ekiplerin sokaklardan topladığı köpeklerden oluşmaktadır. Gerek “Barınağa gelen köpek sayısı” gerekse “kısırlaştırılan dişi köpek sayısı” belediye yetkilileri tarafından tesisin kapasitesine göre standart sayıda tutulmaya çalışıldığı için yıllara göre fazla değişmemektedir. Ancak barınağın diğer işlemlerindeki köpek sayıları yıllara göre değişebilmiştir. Yaklaşık dört yıllık süreçte çoğunluğu sokaklardan toplanmak üzere barınağa getirilen toplam köpek sayısı 2282 adet ile Vançelik ve ark.’nın (2014) Erzurum için bildirdiğinin yaklaşık yarısı kadar olmuştur.

Çalışmada, 2021 yılı içerisinde köpeklerini barınağa terk eden 50 kişiye anket uygulanarak alınan bilgiler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 1. 2021 yılında köpeğini Sivas Belediyesi Hayvan Barınağına terk edenlere yapılan anket katılımcılarının bilgileri.
Table 1. Information of the survey participants who left their dogs in Sivas Municipality Animal Shelter in 2021.

	Katılımcı Bilgileri											
	Cinsiyet		Yaş			Eğitim			Evlilik		Gelir	
	♀	♂	<25	25-65	>65	İlk	Lise	Yük.	Var	Yok	Dar	Orta
n	1	49	4	40	6	34	12	4	10	40	39	11
%	2	98	8	80	12	68	24	8	20	80	78	22
	Çocuk		Yaşadığı Yer			Evi			Yaptığı İş			
	Var	Yok	Kent	İlçe	Köy	Müst	Kat	Esnaflık	Tarım	İşçi	Emek	İşsiz
	n	32	18	28	3	19	38	12	12	11	17	7
%	64	36	56	6	38	76	24	24	22	34	14	6

Yük: Yükseköğretim; Müst: Bahçeli, müstakim ev, Kat: Apartman dairesi; Emek: Emekli.

Tablo 2. 2019-2022 yılları arası Sivas Belediyesi Hayvan Barınağındaki köpek trafiği.
Table 2. Dog traffic in Sivas Municipality Animal Shelter between 2019-2022.

Köpek-İşlem	Yıllara Göre Aylık Ortalama Köpek Sayısı					X ²	P	4 Yıllık Toplam
	2019	2020	2021	2022*	Genel			
Barınakta Tutulan	1072	1049	1028	1094	1058,33	15,05	0,002	-
Barınağa Gelen	60,0	43,3	51,0	47,8	50,71	1,38	0,711	2282
Kısırlaştırılan Erkek	51,6	24,8	31,7	23,0	33,44	18,98	0,000	1505
Kısırlaştırılan Dişi	8,4	18,5	19,2	25,2	17,33	6,68	0,083	780
Geri Bırakılan	17,0	22,3	13,3	2,5	14,80	16,88	0,001	651
Sahiplenilen Erkek	9,6	2,2	1,6	3,7	4,29	21,14	0,000	193
Sahiplenilen Dişi	5,3	1,6	1,2	3,5	2,84	18,61	0,000	125
Ölen	18,1	19,4	26,4	24,1	21,87	11,67	0,009	984

*: 9 Aylık veri.

Tablo 3. Köpeğini barınağa terk eden kişilerin, terk süreci ve köpeklerine ait anket bilgileri.

Table 3. The abandonment process of the people who left their dogs in the shelter and the survey information about their dogs

	Barınağa Terk Edilen Köpek Bilgileri											
	Cinsiyet		Yaş (yıl)			İrk			Sahiplik Süresi (Ay)			
	♀	♂	<1	1-5	>5	Kng	Mlz	Ybc	<6	6-12	13-24	>24
n	20	30	8	36	6	31	15	4	17	15	10	8
%	40	60	16	72	12	62	30	8	34	30	20	16
	Görevi		Aş-Karne			Fiyatı (TL)			Alındığı Yer			
	İş	A	Tam	Yok	Eksik	0	2000	Sokak	ED	KÜ	B	Ç
	n	32	18	4	39	7	49	1	25	17	4	2
%	64	36	8	78	14	98	2	50	34	8	4	4
	Aylık Gider (TL)				Besleme Şekli			İlk Köpek		Önce Terk		
	Yok	<100	150	>200	Artık	K	Mama	Yal	Evet	Hayır	Evet	Hayır
	n	24	12	8	6	31	9	5	5	32	18	3
%	48	24	16	12	62	18	10	10	64	36	17	83
	Kısırlaştır		Doğurma			Terk Edilme Nedeni						
	Var	Yok	Yok	1 kez	≥2	Z	ŞD	M	DV	Y	AL	YŞ
	n	3	47	40	4	6	20	8	6	6	5	3
%	6	94	80	8	12	40	16	12	12	10	6	4

Kng: Kangal, Mlz: Melez, Ybc: Yabancı Irklar; Artık: Yemek artığı, Karma: Yemek artığı ve Mama, Yal: Arpa unu, A: Arkadaş; ED: Eş-Dost; KÜ: Kendi Üretti; B: Barınak; Ç: Çiftlik; K: Karma; Z: Zahmeti; ŞD: Şehir Değiştirme; M: Mas-rafi; DV: Davranış; Y: Yetenek; AL: Ailesel; YŞ: Yaşlılık

Tablo 3 incelendiğinde barınağa terk edilen köpeklerin, en fazla 1-5 yaş arası erişkin dönemdeki, Kangal ırkı erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Kangalların ana yurdunun Sivas ili olması, %8 oranındaki yabancı ırkların (biret adet, Alman Çoban, Golden, Pointer ve Fransız Buldog) yanında, %62'lik orana sahip olması doğal görülebilir. Terk edilenlerin en çok erkek köpek olması da aslında tercih edilenlerin benzer cinsiyette olmasıyla ilişkilidir. Köpekler, genellikle daha sevimli oldukları yavru döneminde sahiplenilirken, bu süreçteki terk edilme oranının düşük olması da doğaldır. Ancak köpek irileşip, 1-5 yaş arası aktif yaş dönemine ulaştığında, özellikle de bölgede yaygın ırk olan Kangal gibi iri ırkların, beslenme giderleri ile mekân yetersizliği, sorun yaratmaktadır. Bu yüzden de bu yaşlardaki terk edilme olasılığı %72 gibi yüksek bir oranda elde edilmiştir. Terk edilen köpeklerin sahipleri ile birlikte kaldıkları "sahiplik süreleri" uzadıkça, köpeklerin terk edilme oranlarının azaldığı görülmektedir ki bu, köpek ile sahibi arasındaki bağın gelişip, kuvvetlenmesi ile açıklanabilir.

Barınağa terk edilen köpekleri, sahiplerinin alma nedenine (görevi) bakıldığında, daha çok bekçi-koruma görevi olmak üzere büyük bir kısmının (%64) "iş=working" amaçlı, yaklaşık üçte birinin (%36) ise "arkadaş" amaçlı olduğu görülmektedir. Terk edilen köpeklerin sadece %8'inin aşı ve karnesinin tam olması, yalnızca %2'sinin ücretli sahiplenilmesi, %50'sinin sokaktan %34'ünün eş-dosttan temin edilmesi, yaklaşık yarısının (%48) aylık herhangi bir giderinin bulunmaması, yalnızca %10'unun yem (mama) ile beslenmesi, sahiplerinin büyük kısmının (%78) gelir düzeylerinin düşük (dar gelirli) olmasıyla paralellik arz etmektedir. Yine terk edilen köpeklerin %6 gibi çok azının kısırlaştırılmış olmasına rağmen, ancak %20'sinden yavru alınmış olması da sahiplerinin gelir seviyesi ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 3'te verilen köpeklerin barınağa terk edilme nedenleri içerisinde, en büyük payın (%74) sahiplerinden kaynaklı, kalan kısmının ise köpeğe bağlı nedenlerden olduğu görülmektedir. Burada %12'lik bir oranla köpeğin davranış bozukluğu nedeniyle terk edilmesi de her ne kadar köpek kaynaklı gibi görünse de bunun altındaki gerçek nedenin sahibine bağlanması da söz konusu olabilir.

Anket katılımcılarının köpeklerini terk ederken verdikleri bilgilerin sunulduğu Tablo 3'teki değişkenlere, Tablo 1'deki katılımcı bilgilerinin etkileri de hipotez testleri ile incelenmiştir. Buna göre, anket katılımcılarının yaşlarının, köpeklerinin "aşı-karne" ve "kısırlaştırma" işlemleri üzerine etkileri istatistiki olarak anlamlı bulunmuş ($p<0,05$); genç (17-25) ve yaşlılarda (>60) "aşı-karne" işlemini yaptırmaya eğilimi, yaşlılarda ise "kısırlaştırma" oranı yüksek olmuştur. Yetişkin yaş grubunun (25-65) aşı yaptırmaya oranının daha düşük olması aktif çalışma döneminde olmalarıyla, yaşlı grubun yavru almak için kısırlaştırmayı tercih etmeleri de bakım zahmetinden kaçınmalarıyla ilişkilendirilebilir.

Köpeklerini terk edenlerin eğitim düzeyinin, anketteki değişkenlerden "köpeği neden aldığı", "aylık gideri" ve "beslenme şekli" üzerine etkileri istatistiki olarak farklı bulunmuştur ($p<0,05$). Köpek sahiplerinin eğitim seviyesi yükseldikçe köpeklerine harcadıkları aylık gider artmış, mama ile besleme oranı yükselmiş ve köpeği daha çok arkadaş amacıyla edindikleri belirlenmiştir. Köpeklerini terk eden anket katılımcılarının medeni halleri, istatistiki

olarak herhangi bir değişken üzerinde etkili bulunmazken, çocuğu olanların ise sadece "ilk kez köpek alma" oranı üzerine etkili olduğu ve bunun (%75) çocuğu olmayanlardan (%44) daha yüksek oranda olduğu görülmüştür. Katılımcıların gelir düzeyi (dar-orta) ile "köpek ırkı" ve "aylık gider" değişkenleri arasında istatistiki olarak ilişki bulunmuş, gelir düzeyi yükseldikçe köpeklerine harcadıkları aylık gider de doğal olarak artmış ve yine dar gelirli olan Kangal ırkını tercihi %69 gibi yüksek orandayken, orta gelirli olanlarda bu oran ancak %36'da kalmıştır.

Köpeğini barınağa terk edenlerin ikamet ettikleri evin bahçeli veya apartman dairesi olmasının, anketle elde edilen değişkenlerden "köpek ırkı" ve "neden köpek aldığı" üzerine etkileri istatistiki olarak önemli bulunmuştur ($P<0,05$). Bahçeli evde oturanların Kangal ırkı tercihi (%68,4) ve köpeği iş (koruma, bekçi, sürü gibi) amacıyla besleme oranları (%81,6), apartman dairesindekilere göre daha yüksek elde edilmiştir. Yine anket katılımcılarının evlerinin kira olup olmaması ise yalnızca aldıkları köpeğin yaşı üzerinde istatistiki olarak etkili olmuş ($p<0,05$); kirada oturanlar daha çok yavru köpek yetiştirme (%50) eğiliminde olmuşlardır. Anket katılımcılarının köyde-kentte yaşmalarının, hem "köpek ırkı" hem de "neden köpek aldığı" soruları üzerinde istatistiki olarak önemli etkileri görülmüştür ($p<0,05$). Köyde ikamet edenler daha çok Kangal ırkını tercih ederlerken (%79), köpeği alma nedeni olarak da tamamen (%100) iş (koruma, bekçi, sürü vs.) amacıyla yetiştirdikleri belirlenmiştir.

Gerek herhangi bir ildeki hayvan barınağına ait bu denli ayrıntılar içeren köpek trafiği ile ilgili gerekse köpeğini terk edenler üzerinde, Türkiye'de daha önce yapılmış böyle bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak, sokak köpekleri, barınakları ve köpek sahipleriyle ilgili çeşitli verilerin ve benzer anket bilgilerinin yer aldığı, farklı ülkelere ait birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Ebetteki ülkelerin büyüklüğü, nüfusu vs. gibi değişik faktörlere göre değerlendirilmesi gereken bu çalışmalarda kabul gören ortak anlayış, sokak köpeklerinin önemli bir sorun olması ve çözümünün ciddi maliyetler içermesidir. ABD'de yıllık 6,3 milyon evcil hayvanın hayvan barınaklarına girdiği, ülkedeki toplam 13.600 hayvan barınağında, aşırı yoğunluk nedeniyle yılda 920.000 hayvana ötenazi uygulandığı ve bütün bunların 2007 yılı maliyetinin ise 2,5 milyar dolar olduğu bildirilmektedir (Reese, 2022). Yine ABD'de, dört farklı bölgedeki 12 barınağa köpek ve kedilerini terk eden insanlarla yapılan görüşmede, hayvan terk etmenin, hayvanların fiziksel ve davranışsal özellikleri ile sahibinin nitelikleri (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi) arasında ilişki bulunduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada, terk edilen hayvanların daha genç ve melez ırkta oldukları, terk eden sahiplerinin ise daha çok erkek ve 35 yaşından aşağı yaşta buldukları tespit edilirken, terk edilen hayvanlardan alanların sahiplik süresinin ise daha kısa sürdüğü bildirilmektedir (New ve ark., 2000). Yine Los Angeles Belediyesine terk edilen köpekler üzerinde yapılan bir araştırmada, terk etme üzerinde köpeğin yaşının, iriliğinin, eğitilmiş olup-olmamasının, tıbbi geçmişinin (hasta-sakat vs.) ve davranış sorunlarının etkili bulunması yanında, köpek sahiplerinin 50 yaş altında, düşük gelirli ve liseden aşağı eğitilmiş olmasının da köpeklerinden vazgeçmeyi artırdığı bildirilirken, köpek sahiplerinin terk nedeni olarak %76,9'unun maliyeti sebep gösterdiği ifade edilmektedir (Dolan ve ark., 2015).

Sonuç

Türkiye’de 2004 yılında kabul edilen “Hayvanları Koruma Kanunu” ile sokak köpeklerinin itlafi yasaklanırken, bunların rehabilitasyonu Sivas ilinde ancak 2007’de, diğer bazı illerde ise daha sonraki yıllarda uygulamaya konabilmiştir. Elbette arada geçen birkaç yıllık süreçte, sokaklardaki sahipsiz köpekler kat ve kat çoğalmaya devam etmiştir. Sivas ili hayvan barınağındaki köpek trafiği ve kısırlaştırma oranlarına bakıldığında, sahipsiz sokak köpeklerinin hızlı üremelerini engelleyip belli bir sayıda tutmanın pek mümkün olamayacağı görülmektedir. Türkiye’nin hemen her bölgesinde sahipsiz sokak köpeklerinin daha çok da kadın ve çocuklara saldırı haberleri sıklıkla medyada yer alırken, toplumsal tepkilere de yol açabilen çok sayıdaki yaralanma ile nadiren de olsa kuduz vakaları gündeme gelebilmektedir. Esasen hem insan sağlığı hem de etrafımızda gezinen bu sahipsiz köpeklerin sağlığı ve refahı açısından sorunun, hızla şehirleşen ve gelişen Türkiye’de daha ciddi tedbirlerle çözülmesi, “tek sağlık” (One Health) uygulamalarına da hizmet edecektir. Bunun için köpek sahiplenilmesinin zorlaştırılması ilk tedbir olarak düşünülebilir. İsteyen herkesin herhangi bir eşya alır gibi internetten yavru köpek edinmesi engellenmeli, köpek sahiplenme işlemi evlat edinme gibi belirli şartlara ve taahhütlere bağlanarak, alınan köpeğin hayatı boyunca takibi sağlanmalıdır. Köpeğini sokağa terk eden kişilerin ise 2022 yılı sonu itibarıyla zorunlu hale getirilen mikroçip uygulaması ile tespiti yapılarak, caydırıcı şekilde cezalandırılması yararlı olacaktır. Hızla çoğalan sokak köpeklerinin kısırlaştırılmasında yetersiz kalan belediye barınak klinikleri, ülkede sayıları otuzu bulan veteriner fakülteleriyle yapılacak protokoller çerçevesinde desteklenebilir. Kısırlaştırma işleminin güçlüğü nedeniyle öncelikli olarak sokaklardaki sadece dişi köpekler belediyelerce toplanıp, erkek köpeklerden izole barınaklarda tutularak gebeliklerin ve yeni yavru olmalarının önlenmesi mümkün olabilir. Ayrıca sokak köpekleri için emeklerini ve paralarını esirgemeyen hayvan severler ile bunlardan belirli eğitimler alarak Yerel Hayvan Koruma Görevlisi olanların, resmi kurumlarla işbirliği yaparak, köpeklerin refahına uygun tasarlanmış özel alanlardaki kısırlaştırılmış hayvanlarla ilgilenmeleri sağlanabilir. Türkiye’de hayır yapmak isteyen insanların yardımları, sokak köşelerine dökülüp ziyan edilen yemlere değil, doğru organizasyonla hem köpeklerin rahat edeceği hem de sokakların güvende olacağı hizmetlere kanalize edilmelidir. Bu türden hayvanseverlerin parasal yardımları, ekonomik güçlük nedeniyle köpeğinin masrafını karşılayamadığı için sokağa/barınağa terk edecek kişilere veya köpek almak istediği halde buna maddi imkânı olmayanlara, istismarları da önleme adına, aynı (yem, veteriner sağlık hizmeti gibi) destekler olarak kullanılabilir. Yine Sivas ilinde yapılan bu çalışmaya benzer şekilde başka illerde de soruna temelinden yaklaşım sağlayacak daha kapsamlı araştırmaların yapılması, yeni çözüm yöntemlerinin geliştirilmesine katkı sunabilir.

Kaynaklar

- Anonim. 2019. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Kuduz Profilaksi Rehberi. Ankara.
- Anonim. 2021. World Health Organization, Rabies. <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/rabies>.
- Anonim. 2022a. World Health Organization, Animal Bites. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/animal-bites>.
- Anonim. 2022b. <http://www.zerostraypawject.org/strays-explained#:~:text=>
- Audrestch HM, Whelan CT, Grice D, Asher L, England GCW, Freeman SL. 2015. Recognizing the value of assistance dogs in society. *Disability and Health Journal*, 8 (4): 469-474. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2015.07.001>.
- Dolan ED, Scotto J, Slater M, Weiss E. 2015. Risk Factors for Dog Relinquishment to a Los Angeles Municipal Animal Shelter. *Animals*. 5: 1311-1328. doi:10.3390/ani5040413.
- Kırışık ve Öztürk. 2021. Şiddet Haberlerinden Hayvan Haklarına, Sahipsiz Köpek Sorunu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 69, 360-388; 2021 DOI: 10.51290/dpusbe.946017.
- Langely L. 2020. Stray dogs have the natural ability to understand human gestures. *Neo.Geo. News*. <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/stray-dogs-communication-rabies-health>.
- New JC, Salman MD, King M, Scarlet JM, Kass PH, Hutchison JM. 2000. Characteristics of Shelter-Relinquished Animals and Their Owners Compared With Animals and Their Owners in U.S. Pet-Owning Households. *JOURNAL OF APPLIED ANIMAL WELFARE SCIENCE*, 3(3), 179–201. https://doi.org/10.1207/S15327604JAWS0303_1.
- Oğrak YZ. 2009. Kangal Köpeği ve Yetiştiriciliği. *Sivas Uzunyayla Dergisi*, 1 (1): 13-16.
- Oğrak YZ, Türkmen A, Yılmaz C. 2014. Sivas İlinde Pet Hayvanları Yetiştiriciliği Eğiliminin Araştırılması. *Turkish JAF Sci. Tech*. 2(4): 171-174.
- Oğrak YZ, Aktoprak A, Sağlam F. (2015). İzmir İlinde Kedi-Köpek Yetiştiriciliği. *Harran Üniversitesi I. Ulusal Veteriner Hekimliği Öğrenci Kongresi*. 26-28 Şubat, Şanlıurfa.
- Otranto D, Dantas-Torres F, Mihalca AD, Traub RJ, Lappin M, Baneth G. 2017. Zoonotic Parasites of Sheltered and Stray Dogs in the Era of the Global Economic and Political Crisis. *Trends in Parasitology*. 33(10):813-825.
- Reese L. 2022. Community factors and animal shelter outcomes. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, DOI: 10.1080/10888705.2022.2063021.
- Singleton JK, Picard L, Ferrara L. 2019. Canines assisting in health: service dogs, essential information for healthcare providers. *J Interprof Educ Pract*, 17 (100290). [10.1016/j.xjep.2019.100290](https://doi.org/10.1016/j.xjep.2019.100290).
- Strand P. 2011. The Global Stray Dog Population Crisis. *NAIA Library*. <https://www.naiaonline.org/articles/article>.
- Vancelik S, Set T, Akturk Z, Calikoglu O, Kosan Z. 2014. The changing rate of suspected rabies bites after begin to act animal shelter in Erzurum city. *Eurasian J Med*. 46(3):151-155. doi:10.5152/eajm.2014.49.
- Wood L, Giles-Corti B, Bulsara M. 2005. The Pet Connection: Pets as a Conduit for Social Capital. *Social Science & Medicine*, 61: 1159-1173.